

קודם שתזמן.⁽³¹⁾

ממערבא [כיון שרביין בא מארץ ישראל], גם ליה דעתיה, ולכן אינו מכבד אחרים.

כי מטא לפתחא דבי בנישתא [בית הכנסת], אמר ליה רביין לאביי: ניעל מר!

אמר ליה אביי: וכי עד השתא לאו "מר" אנא? ולמה לא כבדת אותי בדרך אלא רק כאן?

אמר ליה רביין: הכי אמר רבי יוחנן, אין מכבדין את הגדול להכנס תחילה אלא בפתח שיש בה מזוזה, ולא בדרך.⁽²⁾

ותמהה הגמרא: וכי דוקא בפתח דאית בה מזוזה, אין [צריך לכבד], ואילו בפתח דלית בה מזוזה, לא צריך לכבד? אלא, נמצא

תנו רבנן: אין מכבדין אדם את חברו שילך לפניו, לא כאשר נפגשו בדרכים,⁽³²⁾ ולא בגשרים מפני הסכנה בשהייה על גבי הגשר,⁽³³⁾

א-מ ולא מקדימין את הגדול לקטן בנטילת מים אחרונים, שנוטלים לנקות ידיים מזוהמות בסוף הסעודה.⁽¹⁾

רביין ואביי הוו קא אזלי באורחא, קדמיה חמריה דרביין והלך לפני חמורו דאביי, ולא אמר ליה רביין לאביי "ניזיל מר", ולא כיבדו להכנס לפניו.

אמר אביי בלבו: מודסליק האי מרבנן

הוא עצמו בעה"ב, אין לו חשש זה. אכן, כיון שתוס' הוכיחו מכאן שכל גדול יכול למחול, בהכרח שאינו מדין בעה"ב שאינו מברך, אלא משום שמוחל על כיבודו.

31. על פי הראב"ד והרשב"א בהערה 29.

32. רבינו יונה הביא שני ביאורים: א. בדרך שבתוך העיר, אין מכבדין זה את זה כדי שלא להפריע לתנועת העוברים ושבים. ב. בדרך מעיר לעיר, אין זה דרך ארץ להתעכב כדי לכבד זה את זה. והוכיח [מסוגיא בשבת נא ב שאמוראים כבדו זה לזה בדרך] דהיינו רק אם לא נועדו תחילה ללכת יחדיו, וביאר בראש יוסף כי אז אין חוששין לכבודם כי רוצים להגיע מהרה למחוז חפצם, אך בעיר אפילו לא נועדו, מכבדין, כי אין מקפידים על עיכוב. [ואילו לביאור א, בדרך מעיר לעיר, אם נועדו, מכבדין, ובעיר אפילו נועדו לא מכבדין, כדי שלא להפריע].

33. ע"פ רבינו יונה.

1. רבינו יונה ביאר שהטעם לכך משום שסכנה היא להתאחר ברחיצת ידיים מזוהמות. וראה במ"ב [קפא יד] "ש"אין זה כיבוד כמה שירמוז לו שהוא ירחץ תחילה ידיו המזוהמות".

והרא"ה פירש שכוונת הברייתא שלא ישמש את הגדול בידים מזוהמות, וביאר המאירי שיש לחשוש שישכח זוהמתו ויאחזו בכנף מעילו [ולא ביאר שהכוונה למים אחרונים, מפני קושיית הראשונים מו ב הערה 28, שהרי מתחילין בהם מן הגדול, ולדבריו אחר המברך נוטל הגדול, ואילו לשאר הראשונים המסובין נוטלין כסדר ישיבתם].

2. מסתבר שאביי ידע את הברייתא ש"אין מכבדין בדרך", אך סבר שהכוונה שאין חיוב לכבד בדרך, אך טענתו היתה שבכל זאת ראוי לכבד, ולכן לא ענה לו מדברי הברייתא, אלא הביא מרבי יוחנן שאין כיבוד אלא בפתח, ואין חיוב כיבוד אלא כשיש מזוזה [שהרי ודאי אין כוונת רבי יוחנן למעט כל פתח מכיבוד, כי בברייתא משמע שרק בדרכים אין כיבוד,

מעשה, בית הכנסת ובית המדרש דלית בהו
מזוזה⁽³⁾ הכי נמי דאין מכבדין את הגדול
להכנס בהם תחילה? ולמה רבין כיבד את
אביי בפתח בית הכנסת?

אלא בהכרח, אימא, כוונת רבי יוחנן שאין
מכבדין אלא בפתח הראוי למזוזה, והיינו
בפתח מקום שאילו היו גרים בו היה
מתחייב במזוזה,⁽⁴⁾ אבל בדרך אין מכבדים
את הגדול להקדים.

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת
משמיה דרב: אין המסובין רשאיין לאכול
כלום עד שיטעום הברצע מן הפת,⁽⁵⁾ כי הוא
מוציא בברכתו את כל המסובים, ובברכת
הנהנין אין אדם יוצא בשמיעה מחברו עד
שיהנה המברך.

יתיב רב ספרא וקאמר: אין רשאיין "לטעום"
איתמר בשם רב, [ולא "אין רשאיין לאכול"].
תמהה הגמרא למאי נפקא מינה, והרי ודאי
שגם לפי רב שילת שאמר "אין רשאיין
לאכול" אסור אפילו לטעום?

מבאר הגמרא: באמת אין נפקא מינה בין
הלשונות, ורב ספרא לא בא אלא לצטט
במדויק את לשון רב, משום שהייתב אדם
לומר בלשון רבו.

תנו רבנן: שנים האוכלים יחד מקערה אחת,
ממתינין זה לזה בקערה, שאם הפסיק אחד
מהם אכילתו כדי לשתות, חייב השני
להפסיק גם הוא עד שיסיים הראשון לשתות
ויחזור לאכול.⁽⁶⁾

שלשה האוכלים יחד מקערה אחת, והפסיק

ובהכרח שכוונתו על חיוב כיבוד].

וראה תוס' ביומא [יא א] שביארו כי כוונת
רבין היא, שרבי יוחנן למד מהברייתא שאין
מכבדין בדרכים אלא בפתח, וכוונתם כנ"ל,
שהוכיח לו מדברי רבי יוחנן, שאין כוונת
הברייתא שאין חיוב בדרכים, אלא שאי אפשר
לכבד בדרכים, ולכן אין טענה על מה שלא
כיבדו.

ובפסקי רי"ד ביאר שאביי טען כי אף שאין
מכבדין לומר "לך לפני", מכל מקום אין לקטן
ללכת לפני הגדול [וצ"ע א"כ מה השיבו רבין].

3. ראה ביומא [שם] שבית כנסת שיש בו דירה
חייב, ושאיין בו דירה נחלקו בו.

ולגבי ביהמ"ד דנו הראשונים במנחות [לג א]
אם חייב במזוזה, או רק באופן שביתו נפתח
לתוכו, והרא"ש הביא שמהר"ם מרוטנבורג קבע
מזוזה בבית מדרשו כי היתה רוח רעה מבעתתו
בשינת צהרים.

4. ביאר רבינו יונה שפתח נקי ראוי לכיבוד,
ובית הכנסת פטור ממזוזה רק משום שאינו בית
דירה, אך פתחו ראוי לכיבוד.

5. תוס' נקטו שדין זה הוא מפני כבוד הברכה,
ולכן אין הברצע יכול להרשות למסובין לבצוע
לפניו מהפת שבירך עליה, אך יכול לתת לכל
אחד חלקו, וימתינו עד שיאכל [וראה מג"א
[קסז לה] וט"ז אם יש בכך חשש הפסק].

ורבינו יונה והמאירי כתבו שיכול לתת
רשות לרבו, ומשמע שרק מדת דרך ארץ היא
שלא להקדימו, וראה הערה 9.

אך הרא"ש כתב שהטעם שאסור לטעום
הוא משום שאין אדם יוצא בברכת הנהנין ע"י
שמיעה מחברו עד שיהנה המברך, ולדבריו
אפילו אם יש לכל אחד פת בפני עצמו, אסור
לאכול עד שיטעום המברך, וראה פמ"ג [קסז
א"א לה].

6. רבינו יונה ומאירי ביארו שמדת דרך ארץ

אחד מהם מאכילתו כדי לשתות, אין השנים האחרים ממתניין עד שיסיים לשתות.

הבוצע ומוציא בברכתו את כל המסובים, אפילו אם הוא קטן שביניהם, (7) הוא פושט ידו תחלה, לקחת מהקערה אוכל ללפת בו את הפת, (8) ואם בא הבוצע לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול הימנו שיטול לפניו

מהקערה, (9) הרשות בידו.

רבה בר בר חנה הוה עסיק ליה לבריה לסדר סעודה לנשואיו בי רב שמואל בר רב קטינא, קדים ויתיב רבה בר בר חנה לפני הסעודה וקמתני ליה לבריה שהיה צריך לבצוע את הפת למסובין: "אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן [על ברכת המוציא] מפי העונים". (10)

היא להמתין לחברו [וכתב ב"י שגם אחד ימתין לשנים], ולכן גם אם חותך הלחם או ממתין לקבל פרוסה, ימתין לו, אך לא כאשר מפסיק לדבר אחר ושוהה הרבה. והלבוש [קע ב] כתב שרק כששיתה חששו שיקפיד ויחנק. וראה מג"א [סק"ז].

ומדברי הרא"ה נראה שדין זה שייך רק כשאוכלים מקערה אחת, אך בערוך השלחן [שם ד] כתב שדין זה כולל פרט נוסף ששייך גם כשאוכלין כל אחד משלו, והוא שהבוצע שפושט ידו ראשון, לא יפשוט ידו עד שיהיה הסועד עמו מוכן לאכול.

9. תוס' [ד"ה אין] הקשו שהרי אין המסובין רשאים לאכול עד שיטעום הבוצע [וביאר הדרישה וראש יוסף שלכך אין רשות בידו להרשותם לטעום לפניו], והעלו מכך שהבוצע יכול לתת לכל אחד חלקו, וימתינו עד שיתחיל לאכול, ואם יש לכל אחד פת בפני עצמו יכול לטעום מיד, וכתב בשו"ע הגר"ז דהינו דוקא כשיש לפני כל אחד ככר שלם, שאל"כ הרי הם זקוקים לברך על ככרו השלם.

10. רש"י [ד"ה עד] ביאר שה"אמן" הוא חלק מהברכה, ולכן צריך שיכלה קודם הבציעה, שהרי אמרו לעיל [לט ב] שצריך לסיים ברכת המוציא לפני בציעת הפת.

והפמ"ג [א"א קסז לר"ז] הביא מתרומת הדשן שהשומע את רוב העונים אומרים אמן יכול לענות עמם, ואינה "אמן יתומה", כי ענייתם היא חלק מהברכה, והעלה מכך שברכת המברך עצמו נמשכת עד שיסימו, ולכן גם כשאנים יוצאים בברכתו, עליו להמתין שיסימו לענות [וראה נג הערה 54].

וכן משמע מדברי הירושלמי [הובא בדרכי משה שם ד, וראה מ"ב סק"כ] שהיוצא בשמיעת הברכה, צריך להוציא את המברך ב"אמן" כי הוא חלק מעצם הברכה. והיינו כמבואר לעיל [מה ב] שהעונה אמן אחר ברכת עצמו משובח, אלא שבכל ברכה יש חשש הפסק, ואילו עניית אחר אחריו אין בה הפסק,

7. רש"י גיטין [נט ב ד"ה הבוצע] ביאר דהיינו בעה"ב שמברך המוציא אפילו הוא הקטן שבהם, והמג"א [קסז לז] הוסיף שה"ה באופן שכבדו את הקטן לבצוע.

8. רש"י גיטין [שם ד"ה הוא] ביאר דהיינו דוקא כשבא ללפת פרוסת המוציא, וכן נקטו תוס' [ד"ה אין, פירוש א] שהבוצע פושט ידו לטבול פתו, וראה ביאור הגר"א [קסז נה].

והב"ח ביאר שהטעם לדין זה, הוא, כי כיון שכבדוהו לבצוע תחילה, ראוי לכבדו שגם יפשוט ידו לקערה תחילה, והיינו לפי ביאור השני בתוס' שפושט ידו להתחיל באכילה, וראה בסמ"ק.

(11). בה.

תנו רבנן: אין עונין לא אמן חטופה, שלא יבטא את אות אלף שב"אמן" בשוא במקום בקמץ, (12) ולא אמן קטופה, שאינו מסיימה ברור, ונשמע כאומר "אמ", (13) ולא אמן יתומה, שעונה אמן על ברכה שלא שמעה, אלא רק שמע שאחרים עונים (14) ולא יזרוק (15) ברכה מפיו, שלא יאמרנה במהירות, ויראה בכך שהיא לעול עליו, ואינו מברך אלא מפני הרגלו.

בן עזאי אומר: כל העונה אמן יתומה, יהיו בניו יתומים. חטופה, — יתחטפו ימיו, ימות

רב חסדא אמר: אין כוונת הברייתא שיכלה מפני כל העונים, אלא די שיכלה מפני רוב העונים, ואינו צריך להמתין למאריכים.

אמר ליה רמי בר חמא לרב חסדא: מאי שנא רובא שצריך להמתין שיכלה אמן מפיהם — משום שנחשב כמו דאכתי לא בליא ברכה — אם כן מיעוטא נמי ראוי להמתין שייסימו לענות, שהרי עדיין לא בליא ברכה?

אמר ליה רב חסדא: שאני אומר, כל העונה אמן באריכות יותר מדאי אינו אלא טועה, כי משמעות התיבה משתנה כשמאריך

והיא כהמשך לברכתו.

אך בשו"ע הגר"ז נקט שרק אם יוצאים בברכתו אינו רשאי לבצוע, והיינו שהברכה נמשכת רק לגבי העונים, והביאו המ"ב [שם פד], וצ"ע.

11. ע"פ תוס' [ד"ה כל].

12. רש"י [ד"ה חטופה, ע"פ מעדני יו"ט י]. והערך [אמן ב] ביאר שחוטף לענות קודם שסיים המברך, וכן נקטו הרא"ה והמאירי. ורבינו יונה ביאר שאומר "אמן" במהירות.

13. ע"פ רש"י [ד"ה קטופה], וכתב הב"ח שה"ה אם חיסר א' או מ' והערך [אמן ב] ביאר שמפסיק את התיבה לשתים. והמאירי ביאר שמבליע אות אחת.

14. רש"י [ד"ה יתומה, ואמן בלא ברכה כיתום ללא הורין]. והמאירי ביאר שאינו אומר מיד כששומע את סיום הברכה, אלא לאחר זמן.

וכתבו רש"י ותוס' כי מה שמצינו [סוכה נא ב] שבאלכסנדריא של מצרים היו מניפין בסודרין

כדי שידעו מתי לענות אמן, ומשמע שענוהו אף שלא שמעו הברכה - היינו משום שידעו על מה עונים, ורק לא שמעה. וכתב רבינו יונה שלדבריהם אפילו אם חייב בברכה, כיון שידוע על מה עונה, יוצא בה אף שאינו שומעה.

ובסוכה [נב א] הביאו תוס' בשם רבי ניסים גאון שהאיסור לענות רק על ברכה שחייב בה, ובאלכסנדריא ענו על ברכת העולה לתורה, שאין הציבור חייבים בברכה. [ונחלקו האחרונים אם אחר שהתפלל יכול לענות על חזרת הש"ץ אף שלא שמע, כיון שנתקנה רק למי שאינו יודע להתפלל, או שהחשיכוה כחובה, כי אם הבקיאים לא יכוונו תראה כברכה לבטלה, ראה טור ונו"כ קכד].

ולכאורה תמוה, שהרי כיון שלא שמעה אינו יוצא ידי חובתו, ולמה נחשבת "אמן יתומה"? וביאר הגרי"ש אלישיב [בהערות לסוכה] ע"פ המ"ב [ריג יז] שהיוצא בברכת חברו מחויב יותר ב"אמן" כדי להורות שמסכים לברכה, ואמן על ברכה מסוג זה, נקראת אמן יתומה.

15. רש"י, ורבינו יונה ביאר שלא יאמר עם הש"ץ את סיום הברכות, כי היא ברכה לבטלה,

קודם זמנו. קטופה — יתקטפו [יתקצרו] ימיו. וכל המאריך באמן, מאריכין לו ימיו ושנותיו.

רב ושמואל הווי יתבי בסעודתא, אתא רב שימי בר חייא, הוה קמסרהב [ממהר] ואכיל כדי להצטרף עמם לברכת המזון.

אמר ליה רב לרב שימי: מה דעתך מה הסיבה שאתה ממהר באכילתך? — אם כדי לאיצטרופי בהרן לזימון, (16) הרי אנן כבר אכילנא לן, וסיימנו את הסעודה לפני שהתחלת בה, ואין אתה מצטרף עמנו לחייבנו לזמן.

אמר ליה שמואל לרב, אילו מייתו לי כעת לקינוח סעודה מאכל החביב עלי, כגון ארדיליא [כמהין ופטריות] וכן אם היו

מביאים כעת גוזליא [גוזלות] שהוא מאכל החביב לאבא [תואר כבוד שחלק לרב(17)], מי לא אכילנא? ולפיכך עדיין אינו נחשב כסיום הסעודה, ויכול רב שימי להצטרף עמנו לחיוב זימון.

תלמידי דרב הווי יתבי בסעודתא. על רב אחא ורצה להצטרף עמהם. אמרי, אתא גברא רבא דמברך לן, שהרי הגדול שבסעודה מזמן ומוציא את המסובים בברכת המזון.

אמר להו, מי סבריתו דבאופן זה גדול מברך? — אין דין זה אמור אלא אם הגדול אכל עם כולם, אך כשהצטרף לסעודה אחר שכבר התחילו בה, רק עיקר שבסעודה [אחד מהמסובים מתחילתה] מברך. (18)

שהרי כבר התפלל, ואפילו אם לא התפלל ורוצה לצאת בשמיעה מהשי"ן, לא יאמר עמו את סופי הברכות, כי אז יהא כעונה אמן אחר ברכות עצמו. והריטב"א ביאר שיעשה היכר בחתימתה, ולא כזוקקה מפיו כשאר התיבות שבאמצע הברכה. ועוד, שלא יתחיל בברכה שאחריה, אלא אחר שיפסיק בשיעור שיכולים לענות אחריו "אמן".

16. הרמב"ן [מה א] הוכיח מכאן שמצטרפין לזימון אפילו בלא קביעות [ושלא כרבינו יונה והרא"ש הובא בהערה 1 למשנה]. אך כבר יישב זאת רבינו יונה [נ א] דהיינו דוקא משום שכבר נועדו השניים יחד, ואז השלישי נגרר אחריהם.

ובשלטי הגבורים [לב ב בדפי הרי"ף] נקט שלדעת רבינו יונה בלי קביעות רק אין חיוב לזמן, אך יכולים לזמן אם ירצו, וכן ביאר הבה"ל את סוגיין לפי רבינו יונה [קצו ד"ה מצטרף]. אך מקושיית רבינו יונה מסוגיין משמע

שאינם יכולים לזמן, או שהבין כי סוגיין עוסקת בחיוב כלשון רש"י [ד"ה אכילנא], וכבר הוכיח בראש יוסף שסוגיין עוסקת בחיוב, שהרי רב עצמו סבר [מה א] ששנים יכולים לזמן, ובהכרח שרב אשי בא להצטרף אליהם לחיוב, וראה קהלות יעקב [כו ד].

17. כך פירש רש"י, והיינו כמו "רבי", ותוס' ביבמות [נז ב] כתבו שאבא הוא שמו, וכינוהו בשם "רב" לכבודו, ורק שמואל שהיה חברו קראו בשמו.

18. בבה"ל [רא ד"ה בא] כתב שרק גדול קודם ל"עיקר סעודה", אך סתם אדם שבא לבסוף לא יברך, ולכאורה דין זה שייך רק אם כשהשלישי מצטרף בסוף הזימון הוא רשות, אך אם הוא חובה על כלם, אין טעם לחלק בין "עיקר הסעודה" לנוסף.

ואולם, מסקנת הגמרא: **הלכתא, גדול מברך**, אף על גב דאתא לבסוף.⁽¹⁹⁾

שינונו במשנה: **אכל דמאי וכו'**:

תמהה הגמרא: **הא לא חזי ליה**, כי אסרו רבנן לאוכלו בלא הפרשת מעשר, ואין מזמנים על אכילת איסור?⁽²⁰⁾

מתרצת הגמרא: איסור דמאי אינו מונע חיוב זימון כטבל, כי טבל גורם שעצם המאכל לא יהיה ראוי, עד שיתוקן, ואי אפשר לקבוע עליו סעודה, אך את איסור

דמאי ניתן להפקיע בלי תיקון בעצם המאכל, ונמצא שהאוכל עצמו ראוי לאכילה, שהרי **כיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה וחזי עני**, ואז יהיה הדמאי חזי ליה.⁽²¹⁾

כמו דתנן [דמאי ג א] **מאכילין את העניים דמאי** [כי הקלו בו משום שרוב עמי הארץ מעשרין]. **ואת האכסניא** [חיילי המלך שמוטל על בני העיר שחנו בסמוך לה לספק להם מזון] ויכולים לאכול **דמאי**, כי במקום זה הם נחשבים כאשר אין להם מה לאכול כעת⁽²²⁾. **ואמר רב הונא: תנא, בית שמאי אומרים אין מאכילין את העניים ואת**

19. בשו"ת **חכם צבי** [מה] הוכיח מכאן שמעבירין על המצוות לצורך מצוה מן המובחר, שהרי גדול דוחה את "עיקר הסעודה" אף שכבר חל עליו חיוב זימון.

20. רש"י ביאר שהקושיא היא הרי מצוות הזימון באה בעבירה, כי המברך על דבר איסור אינו אלא מנאץ. ותמה הפני יהושע שהרי תירוץ הגמרא הוא שעצם המאכל ראוי לאכילה, ואינו טעון תיקון, אך עדיין יקשה שכל זמן שמברך עליו כפי שהוא עובר בעבירה. ובראש יוסף ביאר שכוונת הגמרא להוכיח שדמאי אינו איסור חמור כל כך, שהרי הוא מותר לעניים, ועבירה כזו אינה גורמת שתהא המצוה נחשבת כבאה בעבירה, וכן משמע מדברי רש"י [ד"ה מאכילין] והריטב"א [במשנה].

אכן הפני יהושע כתב שקושייתו רק אם דעת רש"י כהרמב"ם שאסור לברך ברהמ"ז על דבר איסור, אך להראב"ד שהוא משום חסרון קביעות, ניתן לפרש שהאוכל את הדמאי הוא עני, והטעם שיש לאחרים קביעות עמו הוא משום שיכולים להפקיר נכסיהם. והגרי"ז אמר, שגם הרמב"ם מודה שלגבי זימון יש טעם נוסף של חסרון קביעות, וא"כ אף אם אינו איסור

חמור, עדיין חסר בקביעות, ולכן צריך לטעם שאינו נחשב כטעון תיקון, כי יכול להפקיר נכסיו, וכך ביארנו בפנים, [וכן משמע מהט"ז קצו ג שהאוכל איסור בשוגג יכול לברך בהמ"ז אך אינו מצטרף לזימון, והיינו משום שיש גם חסרון קביעות, וראה הערה הבאה].

21. בקהלות **יעקב** [כו ה] הקשה למה הוצרכו למצא אופן שיהא ראוי לו עצמו, והרי דמאי ראוי תמיד לעניים. ונראה, שהרי גם האוכל תרומה אינו מצטרף, אף שראויה לכהנים, וכן המודר הנאה אינו מצטרף אף שיכול לשאול על נדרו [תוס' מה א ד"ה אכל], ובהכרח שבכל אופן שהאדם האוכל זקוק לתקן בעצם המאכל, אינו ראוי לסעודה קבועה ואינו מצטרף לזימון. וראה דרך אמונה [מע"ש ה יב בה"ל ד"ה הפודה] ולהלן הערה 26. [ורבינו יונה כתב שמודר הנאה אינו מצטרף אף שיכול להשאל, משום שהוא איסור דאורייתא, ולכן אינו כדמאי].

22. כך פירש רש"י [כאן ובעירובין לא ב] ונקט שהכוונה על חיילי ישראל, ומדובר על ההיתר של החיילים לאכול דמאי. ותוס' [כאן ד"ה

האכסניא דמאי.⁽²³⁾

שנינו במשנה: מעשר ראשון שנטלה תרומתו:

תמהה הגמרא: פשיטא שמזמנים עליו, שהרי אחר שהורמה ממנו תרומת מעשר הוא מותר באכילה לכל אדם?

מבאר הגמרא: לא צריכא להשמיענו דין זה, אלא באופן שהקדימו הלוי לכהן, ונטל מבעל הבית את המעשר ראשון לפני שהכהן קבל תרומה גדולה, ובכל זאת המעשר מותר באכילה, ואינו טבל, כיון שמדובר באופן שהתבואה היתה בשבלים, ועדיין לא נגמרה מלאכתה ולא התחייבה בתרומה גדולה, ומה ששנינו "שניטלה תרומתו", היינו שהפריש הלוי ממנו [מהמעשר] תרומת מעשר, ולא הפריש ממנו תרומה גדולה, וחידוש המשנה הוא שאף על פי שחלה הפרשת המעשר, אינו חייב בתרומה גדולה, ומותר באכילה, ומזמנים עליו.

וכדרכי אבהו. דאמר רבי אבהו אמר ריש לקיש: מעשר ראשון שהקדימו בשבלים, פטור מתרומה גדולה, שנאמר [במדבר יח כו] "והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן

המעשר", ודרשו: רק "מעשר מן המעשר" אמרתי לך להפריש ממעשר ראשון, ולא חייבתי להפריש תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר [שנמצא מפריש ממנו יותר מ"מעשר"].⁽²⁴⁾

אמר ליה רב פפא לאביי: אי הכי, שמעשר ראשון שניטל לפני הפרשת תרומה פטור מתרומה גדולה, אפילו הקדימו הלוי לכהן בכרי [אחר שנגמרה מלאכת התבואה] ונטל מעשר לפני הפרשת תרומה, נמי לא יתחייב בתרומה גדולה?

אמר ליה: עליך כדי ליישב קושייתך] אמר קרא [שם כח]:

"מכל מעשרתיכם תרימו", שמשמעותו ב-מ לחייב להפריש כל תרומה שנמצאת במעשר, וכיון שכבר התחייבה התבואה בתרומה, אם נטלו הלוי לפני הפרשתה, חייב להפריש משלו.

מבררת הגמרא: ומה ראית לדרוש את הפטור האמור בפסוק "מעשר מן המעשר" לגבי הקדימו בשבלים, ואילו את החיוב האמור בפסוק "מכל מעשרתיכם תרימו" דרשת לחייב בהקדימו בכרי, ולמה לא

תדע שהיא כדעת בית שמאי, ואין הלכה כמותה. 24. המאירי [ביצה יג ב] הביא מחלוקת ראשונים אם רק הלוי נפטר מתרומת מעשר, או אף ישראל אינו צריך להפריש על חלק המעשר, [ועל חלק החולין לכו"ע חייב להפריש, ראה באפיקי ים ח"א מד י].

ובמשנה ראשונה [תרומות פ"א מ"ה] נקט שאם ישראל הקדים והפריש תרומת מעשר, עדיין הלוי חייב בתרומה גדולה, ובדרך אמונה

ומאכילין ובעירובין יז ב] ביארו באופן נוסף, שמדובר בחיילי מלך עכו"ם שהטילו על בני עיר לספק להם מזון, והחידוש שמותר לבני העיר לספקו מדמאי, כי אילו היה דינו כטבל גמור, היה אסור להאכילם בו, כי אסור להינאות מטבל בהנאה של כילוי.

23. תוס' [ד"ה ואמר] ביארו שדברי רב הונא הם ענין בפני עצמו, וכוונתו ללמד שאם תמצא ברייתא שסוברת שאין מאכילין אותם דמאי,